mülkiye dergisi
Araştırma Makalesi

Alain Badiou'nun Düşüncesinde Devrim ve Siyasal Örgütlenme

Ömür Birler, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ORCID: 0000-0001-6128-8691, e-posta: birler@metu.edu.tr

Özet

Varlık ve Olay isimli kitabının 2005'te İngilizceye çevrilmesinin ardından sadece kıta Avrupa'sının değil, Anglosakson dünyanın da ilgisini üzerine çeken çağdaş düşünür Alain Badiou ülkemizde de yıllar içerisinde popülerlik kazanmış ve gerek felsefesi gerekse siyasal kuramı ile akademik çalışmaların konusu olmuştur. Söz konusu çalışmaların büyük oranda Badiou'nun siyasal kuramına odaklandığı söylenebilir. Her ne kadar Badiou'nun akademik çevreler tarafından ele alınışı, eserlerindeki çeşitliliğe paralellik gösterse de siyasal kavramı üzerine odaklanan çalışmalarının yazında sayısal olarak daha çok yer tutuyor olması şaşırtıcı değildir. Bu durumun başlıca sebebinin, Badiou'nun çağdaş düşünce akımlarının tamamına karşı geliştirdiği sistematik eleştiri olduğu söylenebilir. Ancak daha da önemlisi, düşünürün, çalışmalarının omurgasını oluşturan Komünizm fikrine sahip çıkışıdır. Buna göre, Badioucu felsefe, kendisinin siyasal aktivizminin de kökünü oluşturan Marksist, Leninist ve Maocu bir gelenekten beslenerek materyalist ve diyalektik bir zemine oturmaktadır. Bu duruşun en açık örneği olarak, Badiou'nun kuramının yapıtaşlarından biri olan olay kavramını istikrarlı bir biçimde Komünist İdea ile özdeşleştirmiş olması gösterilebilir. Bir başka deyişle, Badioucu düşüncede olay kavramının merkeziliği ancak Komünist İdea ile birlikte ele anıldığında anlam kazanmaktadır.

Bu çalışmanın temel sorunsalı tam da bu noktada şekillenmektedir. Komünist İdea'dan beslenen Badioucu felsefe ve siyaset düşüncesinin temel hatlarını, siyasal tarih ve eylemden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu bağlamda makalenin amacı Badiou'nun hakikat süreçlerinden biri olarak tanımladığı (ve böyle olduğu ölçüde felsefi olan siyasalın ortaya çıkışını isimlendiren) olay kavramının devrim ile ilişkisini çözümlemektir. Bu doğrultuda makalenin temel savı Badiou düşüncesinde olay kavramının devrim ile özdeş olduğudur. Bu açıdan bakıldığında Badiou'nun bir devrim düşünürü olduğu öne sürülmektedir. Bu savı desteklemek için düşünürün çalışmalarında devrim fikrinin nasıl ortaya çıktığı, neyi amaçladığı ve nasıl bir örgütlenme ile gerçekleşeceği sorgulanmaktadır. Makale son olarak bu örgütlenme şeklinin neyi içerdiğine odaklanmakta, yazında zaman zaman muğlak olarak nitelendiren bu modelin düşünürün tüm felsefesi ile tutarlı bir çerçeve çizdiği savı ile sonlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Alain Badiou, olay, devrim, komünist idea, siyasal örgütlenme.

Birler Ö (2019). Alain Badiou'nun Düşüncesinde Devrim ve Siyasal Örgütlenme. *Mülkiye Dergisi*, 43 (1), 3-25.

Makale Gönderim Tarihi: 07.10.2018, Makale Kabul Tarihi: 03.12.2018

Revolution and Political Organization in Alain Badiou's Thought

Abstract

Following the English translation of *Being and Event* in 2005 contemporary philosopher Alain Badiou, who drew the attention of not just continental Europe but Anglo-Saxon world, has also steadily gained an increased popularity in Turkey and both his philosophy and his political theory became the subject of various academic studies. It could be said that for most of the cases, these studies seem to focus on the political theory of Badiou. Even though the diversity in his range of works results in a somewhat parallel diversity in his academic coverage, it is not surprising to see more number of studies dealing with his concept of the political in the literature. The primary reason for this could be seen as his systematic criticism of contemporary philosophical thoughts. However more crucial than that is his persistent adherence to the concept of Communist Idea, which indeed forms the backbone of his studies. As such, the philosophy of Badiou is founded on a materialist and dialectical understanding based on Marxist, Leninist and Maoist traditions, which also form the roots of his own political activism. The clearest example of this stance can be seen in his consistent identification of the concept of the Event – a constitutive element of his theory – with the Communist Idea. In other words, the centrality of the concept of the Event in Badiou's thought makes sense only when it is treated together with the Communist Idea.

The primary problematic of this study is formed exactly at this point. It is not possible to consider the cornerstones of the Badiouian philosophy and political theory, which rely on the Communist Idea, disconnected from political history and practice. In this respect, the purpose of this paper is to analyze the relation of the concept of the Event, defined as one of the truth processes by Badiou (and so that which shows the emergence of political as a philosophical one), with revolution. Along this line the paper argues that the concept of the Event in Badiou's thought is identical with revolution. Taken as such, it asserts that Badiou is a philosopher of revolution. To substantiate this argument how the idea of revolution emerges in Badiou's work, its aim and through what kind of organization would it be realized are analyzed. Finally, the study focuses on what entails such an organization, and argues that even though from time to time it is considered as vague this model is in fact consistent with Badiou's thought.

Keywords: Alain Badiou, event, revolution, the communist idea, political organization.

Giriş

Varlık ve Olay (Badiou, Being and Event, 2005) isimli kitabının 2005'te İngilizceye çevrilmesinin ardından sadece kıta Avrupa'sının değil, Anglosakson dünyanın da ilgisini üzerine çeken çağdaş düşünür Alain Badiou ülkemizde de

yıllar içerisinde popülerlik kazanmış ve gerek felsefesi gerekse siyasal kuramı ile akademik çalışmaların konusu olmuştur (Demirtaş, 2013; Ergül, 2013; Ergül, 2015; Etil, 2013; Türk, 2013; Yenisoy Şahin, 2015). Söz konusu çalışmaların büyük oranda Badiou'nun siyasal kuramına odaklandığı söylenebilir. Her ne kadar Badiou'nun akademik çevreler tarafından ele alınışı, kendisinin çok çeşitlilik gösteren eserlerine paralel olsa da, yazında siyasal kavramı üzerine odaklanan çalışmalarının sayısal olarak daha çok yer tutuyor olması şaşırtıcı değildir. Bu durumun başlıca sebeplerinden birinin Badiou'nun çağdaş düşünce akımlarının tamamına karşı geliştirdiği sistematik saldırı olduğunu iddia etmek mümkündür. Ona göre temel belirleyici figürleri Ludwig Wittgenstein, Martin Heidegger ve Neo-Kantçılık olan çağdaş felsefe ve siyaset düşüncesi üçlü bir kıskacın içindedir. Badiou'nun (2010: 1) "yeni filozoflar" olarak adlandırdığı bu akımları bir araya getiren özellik, hakikat sorunsalını kademeli bir biçimde felsefenin dışına çıkartmaları ve dilbilim (*linguistics*), yorumbilim (*hermeneutic*) ya da Anglosakson analitik geleneğinin bir parçası haline getirmeleridir. Bu yer değişikliğini felsefe karşıtlığı ya da sonlu felsefe olarak tanımlayan Badiou'ya göre (2003: 6), hakikat kaçınılmaz olarak kültürel ve tarihsel göreliliğe indirgenmiş; bu çerçeve içerisinde daimi bir şüphecilikle bir yandan kamuoyunun siyasal motivasyonlarının öte yandan da beşeri bilimlerin araştırma konusu haline getirilmiştir. Hakikat kavramının göreli bir masala dönüştürülmesinin günümüz dünyasında sebep olduğu tahribat ise evrenselin kaybından başka bir şey değildir. Bu tahribatın karşısında çağdaş dünyanın etik kurgusu, farklılıkların farkındalığı ve 'Öteki' kavramları üzerinde yükseldiği ölçüde, insanı pasif, kırılgan ve hayvanileştiren bir konuma yerleştirmektedir (Badiou, 2007: 175; Badiou, 2002: 10-16; Badiou, 2009a: 2; Badiou, 2003: 6; Hallward, 2002: xiii). Bu tür bir etik anlayışının "genel bir nihilizm semptomunu" (Critchley, 2007: 42) geliştirmek dışında hiçbir işlevinin olmadığını öne süren Badiou'ya göre, tam da bu işlevi sayesinde çağdaş düşünce akımlarının tamamı "boş ve yanlış bir evrensel olan kapitalist finansal küreselleşmenin" zeminini hazırlamaktadırlar.

Bu noktada Badiou'nun güçlü eleştirisinin ikinci ayağından bahsetmek gerekir. Birçoklarına göre (Bosteels, 2011; Hallward, 2003; Bartlett & Clemens, 2010; Hewlett, 2007; Brancaleone, 2012) Badioucu düşüncenin omurgasını oluşturan asıl parça, onun günümüz akımlarına karşı çıkışının yanı sıra, bu eleştirinin temelini besleyen Marksist kuramı sahiplenmesidir. Buna göre, Badioucu felsefe, düşünürün kendi siyasal aktivizminin de kökünü oluşturan Marksist, Leninist ve Maocu bir gelenekten beslenmekte, materyalist ve diyalektik bir zemine oturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Badiou sadece geç 20. yüzyıl felsefe okullarının bir eleştirisini sunmakla kalmayıp, bizleri "uzun süredir etkisinde kaldığımız, ancak tek ilacı Marksist devrim düşüncesini savunmak olabilecek, bir büyünün" (Brancaleone, 2012: 60) etkisinden de çıkmaya çağırmaktadır

(Walker, 2012; Hoffman, 2017; Sotiris, 2011; Bensaid, 2007; Toscano, 2007). Gerçekten de, *Varlık ve Olay*'ı takiben yayınladığı hemen her çalışmasında felsefesinin temel kavramlarından biri olan olay kavramını istikrarlı bir biçimde Komünist İdea ile özdeşleştirmiş ve hakikat süreçlerinden biri olan siyasetin neden sadece bu İdea ile gerçekleşebileceğini açıklamıştır. Bir başka deyişle, Badioucu düşüncede olay kavramının merkeziliği ancak Komünist İdea ile birlikte ele anıldığında anlam kazanmaktadır.

Bu çalışmanın temel sorunsalı tam da bu noktada şekillenmektedir. Komünist İdea'dan beslenen Badioucu felsefe ve siyaset düşüncesinin temel hatlarını, siyasal tarih ve eylemden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Ancak düşünürün bu konularda yayınladığı çeşitli eserleri ve yaptığı söyleşileri bir kenara ayırırsak, var olan yazının Badiou'nun açmaya çalıştığı siyasal eylem alanının tatminkâr analizlerini sunduğunu söylemek hayli zordur. Cantor'un küme kuramı üzerine temellendirdiği varlıkbilimi ve buna bağlı gelişen siyasalın başat özelliklerini inceleyen çalışmalar, çoğu zaman sadece Badiou'nun çetrefilli felsefi sistemini açıklamakla yetinmektedirler. Bu tür çalışmaların Badiou yazınına katkısı yadsınamaz olsa da, bu çalışmalar düşünürün kuramının ayrılmaz bir parçası olan pratik olanı dışarıda bırakmaktadırlar.

Bu çerçevede makalenin amacı, Badiou'nun hakikat süreçlerinden biri olarak tanımladığı ve öyle olduğu ölçüde felsefi olan siyasalın ortaya çıkışını isimlendiren olay kavramının devrim ile ilişkisini çözümlemektir. Bu bağlamda, bu makale Badiou düşüncesinde olay kavramının devrim ile özdeş olduğunu ve dolayısıyla Badiou'nun bir devrim düşünürü olarak değerlendirilebileceğini öne sürmektedir. Bu savı desteklemek için düşünürün çalışmalarında devrim fikrinin nasıl ortaya çıktığı, neyi amaçladığı ve nasıl bir örgütlenme ile gerçekleşeceği iki temel varsayıma dayanarak sorgulanacaktır: Badiou (1) siyasal olanı hiçbir zaman kolektif eylemden ayrı düşünmemekte ve (2) söz konusu kolektif eylemin örgütlenmesi konusunda Marksist-Leninist gelenekten radikal bir kopuş sergileyerek Maocu (Bosteels'e (2011) göre Post-Maocu) bir çerçeveyi benimsemektedir. Makale son olarak bu örgütlenme şeklinin neyi içerdiğine odaklanacak, yazında zaman zaman muğlak olarak nitelendiren bu modelin, düşünürün tüm felsefesi ile tutarlı bir çerçeve çizdiği savı ile sonlanacaktır.

Devrim Nedir? İsyan – Olay – Devrim

2011 yılında başlayan ve neredeyse tüm Arap coğrafyasını etkisi altına alan Arap Baharı'nın hemen ertesinde yayınlanan *Tarihin Yeniden Doğuşu: İsyanlar ve Ayaklanmalar Zamanı* isimli kitabında Badiou (2012), 21. yüzyılın tüm dünyada isyanlarla birlikte başladığını ifade eder. Ona göre çoğunlukla

şiddet içeren bu isyanlar, kimi zaman hükümet kararlarına dönük tepkiyi, kimi zaman seçim sonuçlarına yönelik itirazları, sıklıkla polis ya da bir başka şiddet aygıtının uygulamalarına karşı yapılan protestoları dile getirmektedirler. Bütün farklılıklarına rağmen bu isyanların ortak noktası kitleleri 'şeylerin olduğu haliyle kabul edilmeyeceği' fikrinde birleştirmesidir (Badiou, 2012: 21). Buradan hareketle Badiou isyanların üç ayrı kategoride incelenebileceğini söylemektedir: Anlık isyan, örtük isyan ve tarihsel isyan (Badiou, 2012: 22).

Anlık isyan nüfusun belli bir bölümünde, devletin neredeyse her zaman şiddete başvuracağı bir dönemin eşiğinde karşımıza çıkan bir karışıklıktır. Anlık isyanların belirleyici özellikleri onları tarihsel isyanlara dönüştürme potansiyeli taşıdığı ölçüde önem arz ederler. Badiou'ya göre bu özelliklerin başında anlık isyanların öne çıkan aktörlerinin gençler olması yatmaktadır. Tunus'ta başlayan ve Arap Baharı diye anılan dönemin ilk parçasını oluşturan olaylar bunun en güzel örneklerinden biridir. Bir diğer belirleyici özellik, anlık isyanların yerel bir alanda gerçekleşmesidir. İsyankârların birincil yaşam mekânları olan ve çoğu zaman kentlerin dağılmayla yüzleşen semtlerinde patlak veren bu isyanlar, ancak bu yerel sınırlarını aşarsa tarihsel bir isyana dönüşme potansiyelini taşır. Ancak Badiou'ya göre birçok yerel isyan kendini kentlerin toplumsal, kültürel ve finansal merkezlerine taşıyamamakta, fakat taklit edilerek benzer niteliklere sahip olan başka yerelliklerde karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar bu süreç bir yayılmaya işaret etse de, sınırlı bir yer değişikliğinin ötesine geçmemektedir. Son olarak anlık isyanlarda öznelleşmenin sadece olumsuzlama ve yıkımdan oluşan bir ayaklanma sürecinden ibaret olması, anlık isyanların evrenselleşmesinin önünde durmaktadır. Öznelerin yakıcı bir öfke ile hareket etmeleri, kısa vadede onların kaçınılmaz olarak örgütlü suçun bir parçası olmalarına sebep olacak ve bu durum Badiou tarafından anlık isyanların baskın düzenin işbirlikçisi olarak değerlendirilmesine yol açacaktır.[1] Bu halleriyle anlık isyanlar siyasal olmadıkları gibi, siyasal-öncesi olarak bile görülemezler.

Örtük isyanlar ise Badiou için büyük ölçüde kapitalist batılı toplumlara özgü bir vakadır. Bu toplumlarda anlık isyanların zaten yaşandığını ve yaşanmaya devam edeceğini söylemekle birlikte, örtük isyanlar, varlıklı olmalarına rağmen kriz içerisindeki batılı toplumların öznel varoluş şeklidir. Peki, bu varoluş şekli kendini nasıl gösterir ve anlık isyanlardan nasıl ayrılır? Her şeyden önce örtük isyanlar tanımlı haklar çerçevesinde kendini belli ederler. İzinli protesto yürüyüşleri, sendikal hareketler ya da vekaleten grevler (çalışanların iş bırakmadığı, ancak onlara destek olan toplumsal kitlenin iş yerini işgal ederek çalışmayı durdurduğu) örtük protestoların örneklerini oluşturur. Bu biçimleriyle anlık isyanlardan ayrıştığı noktalar gayet açık olan örtük isyanlar herhangi bir toplumsal grubun (örneğin, gençlik) öne çıkmadığı, belirli bir yerelleşmenin

gözlemlenmediği, taklit yoluyla dahi olsa yayılma potansiyelini taşımayan ve öznellik kurucu bir özelliği barındırmayan hareketlerdir (Badiou, 2012: 30-31).

Badiou son olarak tarihsel isyanlara dikkat çeker. Siyasal-öncesi olarak tanımladığı tarihsel isyanlar, anlık isyanların hâlihazırda barındırdığı nihilizmin geçirdiği dönüşümün sonucu olarak karşımıza çıkarlar. Bahsi geçen dönüşüm, anlık isyanların üç temel özelliğinin farklı formlarda genişlemesi olarak da anlaşılabilir. Buna göre, yaşanan ilk dönüşüm yıkıcı eylemlerde sadece kendi alanıyla sınırlı olan yerelliğin merkezi bir konuma taşınmasıyla başlar. Konumdaki değişim isyankârların tutumunda da temel bir değişikliği beraberinde getirmektedir: "talepler karşılanana kadar özünde barışçıl olan bir tavırla alanın bırakılmayacağı" mesajında ortaklaşılmıştır. Bunu takiben ikinci kritik dönüşüm ise isyankârların niteliğindeki artan çeşitliliktir. Artık sahnede sadece gençlik değil, nitelikleri ile farklılaşan ve farklılaştıkları ölçüde de halkın tümü olarak sayılan bir kitle vardır. Son dönüşüm ise anlık isyanların nihilist saldırılarının yerini alan tek bir sloganda vücut bulur. Bu slogan içeriği ile isyanın tarihsel dönüşümü başlatma potansiyeli taşıyan talebini de içermektedir (Badiou, 2012: 34-35).

Ancak Badiou'nun sıraladığı haliyle isyanların konumuz olan devrim ve siyasal örgütlenme ile olan ilişkisine dönmeden önce yanıtlanması gereken bir soru vardır: niteliklerinden bağımsız olarak isyanlar neye karşı çıkarlar? Elbette verili duruma ve durumun temsilcisi ve devamlılığının sağlayıcısı olan devlete. Bu yanıt gayet basit görünse de makalenin temel sorunsalı, durum ve devlet kavramlarının Badiou düşüncesindeki karşılığını tartışmayı gerektirmektedir.

Devrim Neye Karşı Çıkar? Durum – Boşluk – Devlet

Aşikâr olanı söyleyerek başlamak gerekirse: Badiou'da bilinen anlamda bir devlet kavramı yoktur (Walker, 2012). Dahası, devlet kavramı Badiou'nun varlıkbilim kuramında karşımıza çıkan ve durum kavramından türetilmiş bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında onun düşüncesinde devlet hiçbir şekilde bir dizi kurum, kuruluş, uygulama ya da siyaset bütününe denk gelmeyecektir. Badiou'nun çoklu varlıkbilimi anlayışında, devlet daha ziyade, düzenleyici bir temsiliyet kurma mekanizmasıdır. Bu ifadeyi somutlaştırabilmek adına ana konudan sapmak ve onun varlıkbilim kuramına kısaca bakmak faydalı olacaktır.

Badiou, hakkındaki yazında birçok kez tespit edildiği üzere, düşüncesini çoklu bir felsefe üzerine inşa etmiştir. Gerçekliğin temelde çoklu, sonsuz ve tutarsız olduğunu savunmaktadır. Bir diğer deyişle, gerçeği düzenleyen içkin bir tutarlılık bulunmamaktadır. Etik isimli kitabında öne sürdüğü üzere "Çokluk, Bir'den yoksunluk, - her çoklu varlık çokluğun çokluklarından başka bir şey değildir -

varlığın kanunudur. Sonsuz başkalık basitçe orada olandır" (Badiou, 2002: 25). Fakat gerçekle olan ilişki sonsuz, tutarsız çoklukların çokluğu şeklinde kurulmaz. Deneyimler daha ziyade şeylerin, niteliklerin ve oluşların kümeleri ya da gruplamaları biçimindedir.

Öyleyse Badiou'ya göre durum "şeylerin durumu, çokluğun sunumudur" (Badiou, 1999: 36). Kabaca matematiksel küme kavramına denk gelen durum, "koşullar, diller ve nesnelerden" müteşekkildir (Badiou, 2004: 121). Daha geniş bir gerçeklikten seçilen çokluklar koleksiyonu olarak da adlandırabileceğimiz durum, Badiou'ya göre "bir-olarak-sayılır" (Feltham ve Clemens, 2014: 11). Diğer bir deyişle, durumun ta kendisi bir-olarak-saymaktır. Oliver Feltham ve Justin Clemens, Badiou'nun felsefesi hakkındaki eserlerinde durum kavramını şöyle açıklamaktadırlar:

> Durum terimi (Badiou için) maddeler ve/veya ilişkiler arasındaki her türlü ayrımı öncelemekte ve bu yüzden her ikisini de kapsamaktadır. Durumlar, bir varlıkbilim içerisinde incelenmek istenebilecek olayların, benzeşmeyen kolektif görüngülerin, ucubik ya da sanal bedenlerin tüm akış, özellik, çehre ve ilişkilerini içerir. Durum kavramı aynı zamanda var olan her şeyi biçimden bağımsız olarak, yani gerekliliği, rastlantısallığı, olasılığı, fiiliyatı, potansiyeli ya da sanallığı sorgulanmadan, barındırmak için tasarlanmıştır (Feltham ve Clemens, 2014: 9-10).

Durumu önemli kılan bir diğer özelliği ise içeridekiler ve dışarıdakiler ayrımını yapmasıdır: kümenin elemanları ait olarak sayılırken, diğerleri ait olmayanlar kategorisinde görülecek ve sayılmayacaklardır. Her durum bazı çoklukları dışarıda bırakacaktır. Badiou ait olmayanları durumun 'boşluğu' olarak adlandırır. Boşluk, durumun içinde 'isimlendirilmemiş' ve 'düşünülmemiş' olandır. Fakat, durumun içerisinden 'hiçlik' olarak görünmesine rağmen, boşluk var olmayan değildir: daha ziyade durumu tanımlayan kıstasa göre kelimenin tam anlamıyla 'sayılmayandır'. Feltham ve Clemens'e (2014: 15) tekrar dönecek olursak: "Badiou'ya göre, her durumda 'hiçliğin' bir varlığı vardır. Durumun içerisinde 'bir şey' ya da var olan olarak tanınan her ne ise, bir-olarak-sayılır ve tersi de geçerlidir. Bunun sonucu olarak durumda 'hiçlik' olan şey sayılmamalıdır. Ancak bu demek değildir ki, durumda sayılmayan bir şey olsun – hem bir-olarak sayma işlemi hem de saymadan önce var olan tutarsız çokluk tanımı gereği sayılamaz."

Peter Hallward (2002: 8) ise durumu şu şekilde açıklar: "Her durumun... üyelerini meşru üyeleri olarak yetkilendirmesinin ve yeterli bulmasının kendine ait bir yolu vardır: Böyle bir durumda boşluk tamamıyla yetkilendirilmemiş ya da yeterli bulunmamış olanı kapsar. Bu tamamıyla yetersiz ya da ayırt edilemez kabiliyetler tam da durumun varlığını oluştururlar."

Bu noktada Hallward'ın işaret ettiği bir başka noktanın altını çizmek gerekir: Badioucu boşluk kavramı sadece sayılmayanı göstermekle kalmaz, aynı zamanda durumun varlığının da zeminini oluşturur. Boşluk, yani durumda bir-olarak-sayılmayan, dışarıda tutulduğu ölçüde durumun kurucusudur da. Durum, kendisine ait sayılmayan olmadan durum olarak var olamaz.

Badiou'nun boşluk kavramı, tıpkı durum kavramında olduğu gibi küme teorisinden ve boş küme kavramından gelmektedir. Küme teorisinde, aksiyomatik olduğu üzere her küme bir boş küme içerir. Boş küme, verili küme ile hiçbir ortak elemanı olmayan küme olarak tanımlanmaktadır. Fakat, kümenin parçası olmayan bu küme aynı zamanda onun kurucu elemanıdır. Bu durumda boşluk ve durum arasındaki ilişkinin küme ve boş küme arasındaki ilişkiye denk olduğu söylenebilir. Badiou'ya göre (2002: 68) "her durumun kalbinde, varlığının temeli olarak, eldeki durumun çokluğunun düzenlendiği, yerleştirilmiş bir boşluk vardır." Boşluk aynı zamanda "varlığın oluştuğu duruma dadanan varlığımsı (*almost-being*)" olarak da karakterize edilmektedir (Badiou, 2005: 77).

Durumun herhangi bir kullanımı olabilmesi için rastgele bir araya getirilmiş öğeler bütününden fazlası olması gerekmektedir; bu öğeler sıralanmalı ve düzenlenmelidir. Durumu var eden bir-olarak-sayma işlemi sadece ait olanla (durum) ait olmayanı (boşluk) birbirinden ayırt eder. Sıralamak, Badiou'nun 'durumun hali' olarak isimlendirdiği kavram tarafından gerçekleştirilir. Türk'ün (2013: 244) tespit ettiği üzere durumun hali kavramı ile Badiou açıkça devleti işaret etmektedir. Hallward'ın (1998: 92) sözleriyle açıklamak gerekirse:

> Bir durum öğelerini sayar, durumun hali ise öğeleri bir araya getirmenin yolu olan parçaları sayar. Badiou'ya göre durum öğelerini sunarken, durumun hali onları temsil eder. Devlet durumun üst-yapısı olarak, bütün ve öğeleri, 'sayılan ve sayılmayanlar' arasındaki ilişkiyi sıralar. Devlet, toplumsal bağdaşmaların olası anarşik örgütlenmelerinin durumun hükmetme çıkarlarını koruyacak bir şekilde yapılandırılmasını sağlama alır. Devlet, şeylerin düzenini korur.[2]

Bir başka deyişle, yine Hallward'ın (2002:9) ifade ettiği üzere devlet "durumu baskın grubun (ya da egemen sınıfın) iktidarını sağlama alacak şekilde tertipler." Bu bağlamda devletin esas işlevi boşluğun ortaya çıkmasını engellemesidir. Şeylerin düzenlenmesi, aynı zamanda boşluğun durumun içinde varlık kazanmasını, yani durumun alt üst olmasını engellemek içindir.

Öyleyse, diyebiliriz ki devlet var olmayanları yaratma makinasıdır (Badiou, 2012: 71). İşte bu nokta, bir önceki bölümün kapanış sorusunun yanıtını da vermektedir: İsyankârlar, devletin saymadığı boşluğa tekabül ettikleri ölçüde verili duruma ve onun temsil edilen bilgisine karşı ayaklanmaktadırlar. Bu durumda tarihsel

isyanlar devletin devamlılığından yükümlü olduğu ve kaçınılmaz olarak sınırlı olan temsilin bozulma anları olarak da anlamlandırılabilirler. Burada Badiou'ya (2011c: 19) dönecek olursak: "Olasılıkların olasılığını sınırlandıran sınırlandırmalar sistemine 'Devlet' ya da 'durum Devleti' adını veriyorum. Aynı mantıkla, Devlet'in belli bir durumda bu duruma özgü olanaksızlığı –neyin olası olduğuna dair daha önce yapılan betimleme uyarınca- reçete eden kurum olduğunu söyleyeceğiz".

Fakat burada Badiou okuyucusunu yeni bir soru beklemektedir: İsyanlar, her ne kadar tarihi nitelikler taşısa da ne zaman ve nasıl başarıya ulaşabilirler? Bu problem Badiou'nun bir başka kavramını incelemeyi gerektirmektedir. Bu kavram, düşünürün çağdaş siyaset kuramı yazınında muhakkak ki çok önemli bir yer tutmasını sağlayan olay kavramıdır.

İsyanlar, anlık ya da tarihsel olmalarından bağımsız olarak, devletin sınırlı temsilinin dışarıda bıraktıklarına işaret ettikleri ölçüde bir 'fazlalığı' ortaya çıkarma işlevi görürler. 'Fazlalık', durumun ve durumun halinin sınırlarını aşan ve bu özelliği ile boşlukla ilişkili olandır. Durum, bir kısım çokluğun dışlanması üzerine yapılandırıldığı sürece, onun gerçekliği sunumu bu sınırlarla tanımlı olmalıdır. Tanımı gereği durum ne sunulan ne de devlet ile temsil edilmeyen bu çoklukları isimlendiremez. Bunun en temel sonucu 'fazlalığın' durumun içinden bilinememesidir. 'Fazlalığın' ortaya çıkabilmesi için durumu istila etmesi gerekir; ancak durumun boşluğu ile yaşanan bir karşılaşma ile fazlalık ayyuka çıkar.

Badiou'nun olay adını verdiği kavram, boşluğun bu ayyuka çıkma ya da istila etme halidir. Olay, bu yüzden devletin gizlemeye çalıştığı şeydir (Badiou, 2002: 41-42). Kendi sözleriyle tanımlayacak olursak:

> "Olayı herhangi bir özel durumda var olduğu haliyle ya da belli bir dünyada ortaya çıktığı haliyle beden ve dillerin normal düzeninde bir kopuş olarak tanımlıyorum. ... Bir olay, durumda var olan bir potansiyelin gerçekleşmesi olmadığı gibi, dünyanın aşkın yasalarına da bağlı değildir. Olay sadece nesnel olasılıklar seviyesinde değil, ayrıca olasılıkların olasılığı seviyesinde karşımıza çıkar" (Badiou, 2011c: 18). Yani, olay "durumdan, fikirlerden, kurumsallaşmış bilgilerden 'başka bir şeyin' ortaya çıkmasıdır; olay görünür olur olmaz ortadan kaybolan tehlikeli, öngörülemez bir ilavedir" (Badiou, 2002: 67).

Söz konusu 'başka bir şey' elbette ki durumda yer alan boşluğun ifşasıdır. Badiou'ya göre "olayın temel ontolojik özelliği olayı olduğu yerleşik boşluğa isim vermektir" (Badiou, 2002: 69). Devletin her daim sınırladığı olasılıklar karşısında olay, isim verme özelliği ile olasılıkların sonsuzlaştırılmasının önünü açar. Bu aynı zamanda varlığı devrimci bir yeniden düşünmeye tabii tutmak için de bir çağrıdır" (Badiou, 2002: 41).

Bu aşamada isyanlar ve olay arasındaki farka değinmek yerinde olacaktır. Badiou için (2012: 40) isyanların en temel zafiyeti henüz siyasal formlarını bulamamış olmalarıdır: "İsyan gücünü bir İdea'nın paylaşılmasından alamaz. İsyanların gücü, tarihsel bir önem kazandıklarında bile, özünde olumsuz olarak kalır. İdea'nın olumlu öğesini içeren bir sloganı yayamaz. Tam da bu yüzden kolektif kitle eylemleri, ki, kitle hareketi olarak da adlandırılırlar, en iyi haliyle tarihsel olma yolunda ilerleyen, isyan biçimini alabilirler."

Öte yandan, yukarıda da tartışıldığı üzere, sadece olay "varlıkta sahici bir yenilik" savını mümkün kılabilir (Badiou, 2005: 231; 444-445). Hallward'ın belirttiği gibi (2003: 114) olayın "kökenleri hakiki yeniliğin aslında *ex nihilo* bir yaratım, sıfırdan başlama şansı, devamlılık ve kaçınılmazlığın sırasını sekteye uğratmak olduğunu kesinleştirir." Bu haliyle olay daima saf bir başlangıca, yeni bir zamanın açılışına işaret eder. Öyleyse bir olayı öngörmeye çalışmak şöyle dursun, onu beklemek bile beyhudedir. "Her olay bir sürprizdir. Eğer böyle olmasaydı, bir olgu olarak öngörülebilir olur ve Devlet'in tarihine işlenirdi ki bu da bariz bir kavramsal çelişkidir" (Badiou, 2011c: 24).

Öyleyse 21. yüzyılın ilk yıllarına damgasını vuran isyanlar dalgası Badiou için tarihsel bir önem taşımakla birlikte, olay niteliğinde değildir. Tekrar ifade etmek gerekirse isyanları, olaydan ayıran özellik paylaşılan İdea'nın yoksunluğudur. Bu İdea'nın Badiou düşüncesindeki adı ise komünizmden başka bir şey değildir. Diğer bir deyişle, olay Komünist İdea'nın vücut bulmuş halidir. Badiou'nun ısrarla kurduğu bu özdeşlik kabul edilecek olursa, olay kavramının aslında devrim ile eşanlamlı olması da kaçınılmazdır. Bu açıdan bakıldığında Badiou'nun olay kavramına verdiği tüm örneklerin birer devrim olması da şaşırtıcı değildir.[3] "Her şey söylendiği ve yapıldığında geriye şu kural kalır: mücadele etmeye cüret etmeliyiz; devrime cüret etmeliyiz" der Badiou (2009b: 21) ve ekler: "Marksizm basitçe şunu söyler: devrim akıldır, devrim öznedir." Aslında Badiou'ya göre hiçbir şey devrimi meşru kılmaz. Devrim kendini tam da boşluğun varlığına, bu varlığın hakikatinin sebep olduğu fazlalığın İdea'sına işaret ederek kendini meşru kılar. Bu durumda yanıtlanması gereken bir sonraki soru devrimin neyi amaçladığıdır.

Devrim Neyi Amaçlar? Komünist İdea

Badiou, 2010 yılında yayınlanan *Komünist Hipotez* (2010) isimli kitabında yer alan 'Komünizm İdeası' isimli makalesinde İdea kavramını "bir çokluk Platonculuğu" olarak tanımladığını hatırlatır ve bu tanımın komünizm ile bağlantısını kurar. Ona göre 'Komünizm İdea'sının' işlemesi için üç temel öğeye ihtiyaç vardır: "bir hakikat prosedürü, bir tarihsel aidiyet, ve bireyleri öznelleştirme". İdea'nın

biçimsel bir tanımını ise şöyle ifade eder: "Bir İdea, bir hakikat prosedürünün tekilliği ile bir Tarih temsili arasındaki etkileşimin öznelleştirilmesidir" (Badiou, 2011c: 15). Hayli karmaşık görünen bu tanımın çok daha sade bir halini Badiou ilerleyen satırlarda tekrar verecektir. Ona göre komünizm kelimesi bir İdea statüsüne sahiptir; yani "birleşme bir kez gerçekleştiğinde, dolayısıyla da bir siyasi öznelleştirme içerisinden işlediğinde, bu terim siyaset, tarih ve ideolojinin sentezini ifade eder" (Badiou, 2011c: 16). Bu sentezin oluşmasının sonucunda karşımıza çıkan resmin bir kavramdan ziyade bir faaliyet olduğunu öne süren Badiou'ya göre "komünist İdea, bireyin siyasi Özne oluşunun, ayrıca ve aynı zamanda Tarih'e yansıması olmasını sağlayan şeydir" (Badiou, 2011c: 16). Bu durumda devrimin, Komünist İdea'nın, yani bireylerin Özne olmasını sağlayan potansiyel bir gücün geri kazanıldığı politik sekansları amaçlamakta olduğu söylenebilir. Badiou devrimin amaçlarının sadece bu politik sekanslarda gün yüzüne çıktığını ifade eder; Komünist İdea dolaysız bir deneyim içinde, evrensel bir değeri taşıyan bireylerin amacıdır.

Komünist İdea, devrimin amacı olduğu ölçüde kendini devletten ayrıştırmak zorundadır. Dahası İdea'nın varlığı hâlihazırda devlet ile çelişmektedir. Badiou bu çelişkiyi şu şekilde açıklar: "Komünizm İdea'sı bir hakikat prosedürünün Devlet'in gayri safi dilinde ifade edilmesini, dolayısıyla Devlet'in neyin mümkün olup neyin olmadığını belirlemesini sağlayan güç hatlarının bir süreliğine el değiştirmesini sağlayan şeydir" (Badiou, 2011: 24). Bu nedenle bir devrim/olay ancak Devlet'in gücünden çalabildiği ölçüde gerçekleşebilir. Devrim/olay ve devlet arasındaki bu ilişkinin, devleti ele geçirmek hedefinin, Marksist düşüncenin temel öğelerinden biri olduğuna işaret eden Badiou'ya göre (2011c: 21) Lenin'in *Devlet ve Devrim* metni tam da bu konuya eğilmektedir:

> Lenin, bu açıdan Marx'ı takip ederek, Devrim-sonrası Devlet'in sönümlenen bir devlet, gayrı Devlet'e geçişi organize eden bir Devlet olması gerektiğini söylemeye özen gösteriyor. O zaman şöyle diyelim: Komünizm İdea'sı, Devlet'in gücünden hiç olmadığı kadar çalan bir politikanın gerçeğini "bir diğer Devlet" figürüne yansıtabilir, tabii bu "çalma" eylemi öznelleştirme işlemi içerisinde kaldığı, yani "diğer Devlet"in de Devlet gücünden, yani kendi gücünden çaldığı, özü sönümlenmek olan bir Devlet olduğu sürece.

Öyleyse Badiou'ya göre Komünist İdea'nın hedefi devleti ve sahip olduğu araçları ele geçirmekle sınırlı olamaz. İdea'nın diyalektiği İdea'yı daima bir sonraki adımı atmaya zorunlu kılacaktır:

> İşte bu nedenle bugün komünist İdea'nın içeriklerinden biri de (yeni bir devlet aracılığıyla ulaşılacak bir hedef olarak komünizm temasının aksine) Devlet'in

> sönümlenmesinin, bütün politik eylemlerde mutlak suretle bariz (ve Devlet'e mesafe koyan bir politika formülüyle, Devlet'le herhangi bir temasın, Devlet'ten ödenek istemenin, seçimlere katılmanın vs reddedilmesi olarak ifade edilen) bir ilke olmasının yanı sıra, yeni politik hakikatlerin yaratılışının her zaman için Devletçi, dolayısıyla da tarihsel olgular ile bir olayın sonsuz sonuçları arasındaki ayrım çizgilerini değiştireceği için sonsuz bir görev olması gerektiği görüşüdür (Badiou, 2011c: 25).

Bir diğer deyişle Komünist İdea devlete ve onun temsiline daimi olarak meydan okumaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde devrim/olay'ın başarısı Komünist İdea'nın gerçekleşmesinin garantisi değildir. Durumun ve dolayısıyla devletin kendini yeniden kurması ve hakikatin (sayılmayanların varlığının) bir kez daha yalancı bir temsil ile üstünün örtülmesi işten bile değildir.

Ancak Badiou'nun yukarıdaki alıntıda bahsi geçen tarihsel olguların gücünün farkında olmadığını düşünmek safdillik olacaktır. Öne sürdüğü Komünist İdea'nın hayata geçirilmesi olasılığının önünde duran engelleri tüm gerçekçiliği ile açıkça okuyucusunun önüne koymaktadır. Her şeyden önce, Badiou'ya göre bugün "devrimler çağı kapanmıştır" (Hallward, 2003: 41). 1977'de kaleme aldığı *Özne Kuramı* isimli kitabında bile "bugün Marksizm'i savunmak, zayıf bir şeyi savunmaktır" demektedir (Badiou, 2009b: 198). İzleyen yıllarda benzer tespitlerini sürdüren Badiou 20. yüzyılın sonunda "Mao'nun tamamen unutulmuş bir karakter olduğunu" kabul edecek ve "Marksizm, tarihsel olarak yenilmiştir; yani Çin, Vietnam ya da sanayileşmiş batıda tüm tarihsel referans noktalarını kaybetmiştir" sonucuna varacaktır (Hallward, 2003: 41).

Bu noktada Badiou'nun devrim/olay olarak nitelediği ve başlıca örnekleri Paris Komünü, Kültür Devrimi ve Mayıs 1968 olayları olan tarihsel kırılma noktalarının ortak özelliklerini incelemeden önce, öne çıkan yenilgi kavramından ne kastettiğini açıklamak gerekir. Düşünüre göre Komünist İdea'nın gerçekleşmesinin önünde duran bir değil üç ayrı tipte yenilgiden bahsetmek mümkündür. İlk yenilgi tipi, en basit haliyle devrim girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasıdır. "Bu formlardan en bilineni ve sınırları düzgünce çizilmiş olanı, bir ülkede ya da bölgede kısa süreliğine gücü eline geçiren ve yeni kanunlar tesis etmeye çalışan devrimcilerin silahlı karşı devrimciler tarafından bastırıldığı kalkışmalarda gördüğümüz yenilgidir" (Badiou, 2010: 32-33). Tarihte görülebilecek birçok devrim girişimi, akla ilk gelen örneklerden Spartakist hareket ya da Latin Amerika devrim hareketlerinin büyük çoğunluğu, bu tür bir yenilgi ile sonuçlanmıştır. Badiou'ya göre bu girişimlerin başarısız sonuçlanmasının ardında yatan sebep her zaman bir 'güç dengesi' problemidir. Devrimcilerin halkı örgütlemesi ile devletin gücünün tarihin o anındaki dağınıklığının yaratabileceği fırsat arasında kurulması gereken

bu güç dengesi, çoğunlukla ilk değişkenin zayıflığı, ikinci değişkenin ise anlık dağınıklığından sıyrılarak durumu tekrar tesis etmesi ile sonuçlanacaktır. Badiou, Paris Komünü'nün Marx'tan bugüne uzanan bir çizgide tam da bu tip bir yenilgi olarak görülmesinin şaşırtıcı olmadığı kanaatindedir.

"İkinci yenilgi tipi gerici devlet güçlerini uzun süreler boyunca savunmada kalmaya zorlamasına rağmen asıl amacı iktidarı ele geçirmek olmayan, birbirleri ile benzeşmeyen ama çok büyük güçler içeren geniş kapsamlı bir hareketin yenilgisidir" (Badiou, 2010: 34). Mayıs' 68 hareketinin bitişini bu tür bir yenilgiyle açıklayan Badiou'ya göre, hareketin geriye çekilmesi ve bunu takip eden restorasyon sürecinin analizi böyle bir olayın karşımıza çıkardığı olasılıklar kadar önemlidir. Bu haliyle ikinci yenilgi tipinin vadettiği başarının hiçbir zaman devleti ele geçirmek olmadığı göz önüne alındığında, Mayıs'68 hareketinin ayrıştırıcı özelliği "siyaset nedir?" sorusuna açtığı alandır (Badiou, 2010: 52).

Son tip yenilgi ise 20. yüzyılın karşımıza çıkardığı sosyalist devletlerin kendi iç dönüşümlerinde yaşadığı bir başarısızlığa işaret etmektedir.

> Üçüncü yenilgi tipi kendisini sosyalist olarak tanımlayan bir devleti dönüştürüp Marx'tan bu yana komünist hipotez tarafından öngörüldüğü düşünülen özgür örgütlenme fikri çizgisine geri çekme çabalarının yenilgisi ile ilgilidir. Bu gibi durumlarda yenilgi şudur ki çabalar tam tersi sonuçlar doğurur: Ya parti-devletin terörü restore edilir ve sosyalizm ve daha güçlü bir komünizme verilen referanslar terk edilir, ya da devlet kapitalizmin eşitlikçi olmayan sınırlamaları etrafında toparlanmaya doğru harekete geçer, ya da bu iki olasılık aynı anda gerçekleşir çünkü biri diğerinin yolunu açmaktadır (Badiou, 2010: 35).

Çekoslovakya'da 1968 yılında yaşananlar ya da Polonya *Solidarność* Hareketi bu tip girişimlerin örnekleri olarak verilebilir. Ama Badiou için çağdaş siyasal tarihin son devrimi olarak nitelemesine sebep olacak Büyük Proleter Kültür Devrimi, düşünürün 1966-68 yılları arasındaki ilk ve hakiki devrimsel evresini dışarıda bırakacak olursak, bu tip yenilgilerin başlıca örneğidir. Badiou'ya göre bu son tip yenilgi, ne devletin ele geçirilmesi aşamasındaki başarısızlıktan, ne de siyasal olanın açtığı sonsuz olasılıkların sorgulanmasının kapanmasından kaynaklanmaktadır. Tarihe yenilgi olarak kaydı düşülen durum, daha ziyade tüm bu farklı kademeleri geride bırakmış olan Komünist İdea'nın gerçekleşmesindeki son aşama olan devletin tümden yok olmasının eşiğinde devrimin durmuş, hatta geriye evrilmiş olmasıdır.

Bu son tipoloji, aslında Badiou'nun yenilgi kavramı ile işaret etmeye çalıştığı durumun neredeyse imkânsız bir zafer olduğunu gösterir. Kendi sözleriyle ifade edilirse:

> Mücadele bize yenilginin basit halini gösterir (kalkışma sonuca ulaşamadı), ancak zafer ise, tersine, yenilginin en korkulacak yüzünü açığa çıkarır: Fark ederiz ki boşuna kazanmışız, zaferimiz restorasyon ve tekrarın yolunu döşemektedir. Yani devlet için, devrim araya giren bir dönemden ötesi değildir aslında. Hiçliğin kurbansal cazibesi de bundan dolayıdır. Özgürleşme siyaseti için en korkulacak düşman kurulu düzen tarafından baskılanmak değil, nihilizmin içselleştirilmesi ve bu boşluk ile gelen sınırsız zulümdür (Badiou, 2010: 32).

Bu alıntı, Badiou'nun insanlık tarihinde devrimin mümkün olmadığı sonucunu çıkarttığı şeklinde değil, okuyucusuna verdiği bir uyarı niteliğinde okunmalıdır. Gerçekte Badiou için zafer kazanmış devrimler mevcuttur. Eğer muzaffer devrimlerden ilki Neolitik devrim ise, Ekim Devrimi post-neolitik dönemin zafer kazanmış ilk siyasal devrimidir. "Öyleyse tezim şu şekildedir: *Rus Devrimi, tarihte ilk defa göstermiştir ki, kazanmak mümkündür*" (Badiou, 2017: 20). Bu nedenle Badiou'ya göre devrim ve daha da önemlisi '1917 Devrimi' ismi ile anlamamız gereken şey "başlangıç, ya da insan türünün tarihinin yeniden başlangıcıdır" (Badiou, 2017: 20).

Düşünür için Ekim Devrimine özgü olan şey, sadece siyasal rejimi, yani devletin biçimini değiştirmeyi hedefleyen bir devrimin, iktisadi oligarşiyi kırarak ve endüstriyel olduğu kadar tarımsal üretimi de azınlığın özel mülkiyetine değil, çalışan herkesin ortak idaresine teslim ederek tüm toplumun örgütlenmesini değiştiren bir devrime dönüşmesidir. Öyle ki Badiou için Ekim Devrimi "*yeni bir modernitenin temelini* ortaya çıkaran bir devrimdir. Ve bu mutlak özgünlüğün yaygın ismi –ve benim için öyle kalacak- 'komünizmdir'" (Badiou, 2017: 23).

Peki Ekim Devrimi'ne ve onu muzaffer kılan tüm özelliklerine rağmen sosyalist deneyim neden başarısızlıkla sonuçlanmıştır? Bu sorunun yanıtını, ana akım yazının artık neredeyse tarihsel bir olguymuşçasına kabul ederek verdiği totaliter devlet modelinin yükselişi tuzağına düşmeden veren Badiou için, başarısızlıkla sonuçlanan döneme 1930'lu yıllarda Sovyet'lerin gücünü kaybetmeye başlaması ile girilmiştir. "Elbette (başarısızlığın anatomisi), erken otuzlardan, tekil olarak 1929'da Stalin'in amansız liderliğinde beş yıllık plandan başlayarak 'tüm iktidar Sovyetlerdedir'den, 'tüm iktidar Komünist Parti ve Devlet'in eksiksiz birleşimine' geçiş ve bu yüzden Sovyet'lerin gücünün yitirilmesi olarak değerlendirilebilir" (Badiou, 2017: 23).

Badiou Ekim Devrimi analizi ile hem bu bölümün başındaki sorunun yanıtını, hem de diğer zorlu bir problemi işaret etmektedir: Devrimin amacı Komünist İdea'nın gerçekleşmesi olduğu ölçüde her türlü yenilgi ya da zafer ancak bir örgütlenme sorununun sonuçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bir yandan

farklı tipolojilerle açıklansalar da, Paris Komünü, Mayıs'68 hareketi ve Kültür Devrimi ortaklaştıkları yenilgileriyle, öte yandan Ekim Devrimi tartışılmaz zaferi ile bizlere göstermektedir ki, Komünist İdea'nın devleti ortadan kaldırma amacını gerçekleştirebilmesinin tek yolu siyasal örgütlenme ve bu örgütlenmenin devlete olan mutlak mesafesidir. Bu bağlamda yenilgi ya da zafer nitelemeleri bu devrimlerin sonuçlarından ziyade onu teşkil eden öznelerin nasıl bir araya geldikleri ile ilgili bir tespittir. Öyleyse makalenin son kısmını oluşturacak olan Badiou'nun siyasal örgütlenme ile ilgili düşüncelerine şimdi geçebiliriz.

Devrim Nasıl Gerçekleşir? Lenin'den Mao'ya Siyasal Örgütlenme

Siyasal örgütlenme konusu ile ilgili olarak Badiou'nun fikirlerini en duru şekilde ifade ettiği eserinin çalışmamızın en başında andığımız *Tarihin Yeniden Doğuşu: İsyanlar ve Ayaklanmalar Zamanı* isimli kitabı olduğunu söylemek pek de hatalı olmayacaktır (Badiou, 2012). Bu nedenle, bir anlamda başladığımız noktaya geri dönmemizi de sağlayacak olan bu kitaba tekrar referans vermek yerindedir: "Tarihin yeniden açılışı olarak olay, her biri kitlesel halk mitinglerine içkin olan üç işaret ile müjdelenir: yoğunlaştırma, daraltma ve yerelleştirme. Bunlar, Tarihin anlık isyan ve onun güçlü nihilizminin ötesine geçen isyanlarla uyanmasının siyasal-öncesi öğeleridir. Onlarla birlikte, siyasette 'örgütlenme' olarak adlandırılan yeni hakikatin doğum sancıları başlar" (Badiou, 2012: 63). Badiou'ya göre bir örgüt İdea ile olay arasındaki kesişimde yer alır. Dolayısıyla devrim ve Komünist İdea'nın gerçekleşmesinin tek yolu siyasal örgütlenmeden geçmektedir.

Fakat örgütlenme konusu Badiou için kritik olduğu kadar problemli bir alandır da. Hem Hallward'ın hem de Bosteels'in titiz ve detaylı analizlerinin gösterdiği üzere, Maocu bir siyaseti benimsediğini 1960'lı yıllardan beri açıkça ifade eden Badiou'nun erken çalışmalarında siyasal örgütlenme her şeyden önce Leninist bir parti modeli çerçevesinde başlar. Kendi siyasal aktivizmi için de bir dönüm noktası olarak gördüğü Mayıs 1968 olaylarına bakışı bu erken dönemde benimsediği siyasal duruşun en güzel özetidir: "Mayıs'tan sonra hiçbir şey önceden olduğu gibi değildir ve olmamalıdır… En büyük ödev kitlelerin, Marksist-Leninizm'in giderek üstünlük kazanmasını garantileyecek şekilde ideolojik olarak hazırlanmasıdır" (Hallward, 2003: 33). Badiou için söz konusu kitleler birebir işçi sınıfına tekabül etmektedir. Ancak işçi sınıfı ona göre tek başına tarihin motoru ya da öznesi değil, sadece nesnesidir. Toplumsal anlamıyla işçi sınıfının hiçbir şekilde siyasal tutarlılığı olmadığını savunan Badiou'ya göre, işçiler, ancak sendikalaşmış bir sınıf olarak, eyleme geçme kapasitesine sahip olabilirler. Fakat işçilerin özne olması sadece ve sadece kendilerini proletarya olarak isimlendirmeleri ve bir (komünist) partinin rehberliğinde örgütlenmeleriyle

mümkündür (Badiou, 2009b: 252-253). Nesnenin ancak mücadele aracılığı ile özneye dönüşebileceğini öne süren Badiou, Marksizm'in sadece nesnel bir tarihçilik olmadığı hatırlatır ve ekler: "Marksizm bir özne olarak proletaryayı destekleyen bir söylemdir. Bu prensibi asla terk etmemeliyiz" (Badiou, 2009b: 62). Bu nedenle işçi sınıfının devrimci özne olmasının sadece parti aracılığı ile olacağını savunan Badiou'ya göre Marksizm'in ayırt edici özelliği açıkça bir parti felsefesi olmasıdır (Hallward, 2003: 34). Kitlelerin tarihi yarattığını hiçbir zaman reddetmemekle birlikte, düşünürün erken çalışmalarında bu tarih ancak çok kısa süren bir kalıcılığa sahip olarak değerlendirilir. Partinin işlevi ise bu güçlü ama kalıcı olmayan tarihe beden vermek ve onu kalıcı kılmaktır. "Parti, tam olarak davaya bağlı olandır. Örneğin Lenin için Ekim Devrimi'nin başarısı, Paris Komünü'nün kalıcı olamayan davasına bağlıdır ve uzun soluklu proletaryan siyasetin tutarlılığına katkısını sürdürecektir (Badiou, 2009b: 245).

Badiou erken çalışmalarında (2009b: 144) Marksizm'in gücünün soyut kuramsal savlardan değil, "muzaffer bir Leninizm'den" geldiğini öne sürmekteyken, 1980'lerin ikinci yarısı ile birlikte Marksizm ve tarihsel zafer kavramlarının, en azından içinde bulunduğumuz yıllarda, birbirleriyle çelişmekte olduklarını söyleyecektir. (Hallward, 2003: 34). Ona göre bu çelişki hem kuramsal hem de Marksist-Leninist düşüncenin uygulanmasındaki açmazlardan kaynaklanmaktadır.

Kuramsal olarak Marksist düşüncenin yanılgısı nesneyi (işçi sınıfı) özne (proletarya) yerine koymasıdır: "(Marksizm) işçilerin sınıfını, yani toplumsal bir kategoriyi, işçilerin tamamı olarak düşündü. (...) Kendini toplumsal kategorilerin ve nesnelerin değişimlerinden azade edemediği için, Marksizm nihayetinde öldü" (Badiou, 2005: 368). Oysaki Badiou'ya göre her siyasal girişim, yeni bir örgütlen(me)menin temeli olarak sayılan kitlelerin ortadan yok olduğu anda devam edecektir. "Kitleler devlet karşıtı olan yegane güçtür, bu onları tanımlar. Kitleler tarihte sadece yıkıcı fazlalıkla devleti püskürtürler. (...) Kitleler ne bir düşüncedir, ne de düşünülebilir (...) Aynı zamanda kitleler siyasal tutarlılığın tek ilkesidir" (Badiou, 2009b: 190).

Fakat kuramın tek açmazı bu değildir. Proletaryanın diktatörlüğü, elbette, bir devlet biçimi olarak karşımıza çıkacaktır. Oysaki Badiou'ya göre, eğer proletaryanın ilerleyişi sınıf temelli kapitalist toplumun yıkılmasıyla sonuçlanacaksa, muhribin yıkılmasını da başlatacak bir başka sürece daha ihtiyaç vardır. Proletarya, proletarya olarak geride sadece adalet ve eşitlik bırakacak şekilde kendini tüketmelidir. Sonunda "devrimden başka hiçbir şey olmadı" denilebilmelidir (Badiou, 2009b: 146). Nasıl ki proletarya ancak parti bünyesinde oluşur, parti de sadece tarihe karışmak üzere oluşmalıdır.

Badiou bu tartışma ile okuyucusunu yapmak üzere olduğu radikal hamleye hazırlamaktadır: bu hamle parti temelli bir siyasetin ve partinin kurumsal ağırlığı ya da devamlılığına yaslanan bir siyasal örgütlenmenin nihai olarak reddedilmesidir.

> Nihayetinde, anlamalıyız ki tüm siyaset örgütlüdür ve muhtemelen en zor soru da nasıl bir örgütlenmeye ihtiyacımız olduğu sorusudur. Yanıtı, '68'de başlayan çok yönlü denemelerin üzerinden geçerek arayabiliriz. Klasik parti "dispositifi" ve toplumsal destekçileri için en önemli 'mücadeleler' açıkçası seçimler olmuştur. Ve bu verebileceği her şeyi vermiş bir doktrindir. Ancak, bu doktrin 1900 ve 1960 arasında katkıda bulunduğu ya da ulaştığı büyük kazanımlara rağmen aşınmıştır ve daha artık işe yaramamaktadır (Badiou, 2010: 65).

Bu aşamada yöneltilmesi gereken kritik soru ise, sınıflı toplumun ortadan kalkmasına işaret eden ilk yıkımı takiben gerçekleşecek olan 'proletaryanın kendisinin yıkımına' nasıl geçileceğidir. İlk yıkımın arkasında yatan yapısal gerekliliğin taşıyıcısı kitlesel devrimdir; ancak ikinci yıkım çok daha kasıtlı, saf iradi bir nitelik gerektirmektedir. Bir başka deyişle parti sadece kendini feshetmek ve buna devam etmek için vardır. Bu açıdan bakıldığında Badiou'nun erken çalışmalarında gördüğümüz partiye olan bağlılığının, parti kendini ortadan kaldıran bir örgütlenme biçimi olduğu ölçüde devam ettiğini söyleyebiliriz.

Kuramsal açmazları bir kenara bırakacak olursak, Badiou için devrim sonrasında partinin kendisini feshetmeyip, proletarya diktatörlüğü adı altında bile olsa bir devlet biçimine dönüşmesinin pratik sonuçları da Komünist İdea'nın devamlılığına sekte vurmuştur.

> Zaferden sonraki işler, yani parti-devletin kurulması, sosyalizmin inşası, hiç unutmayalım, askeri zafer fikriyle şekillendirilmiş savaşa yönelik aletlerle yapılmıştır. Bu yüzden sosyalizmi kurmak için kullanılan yöntemler uzun süre merkeziyetçi, şiddete gebe ve askeri yöntemler olmaya devam etmiştir (...) Fakat inşa etme işine hiç uygun olmayan aletlerle girişilen bu inşa esnasında, bana göre komünizm fikri yavaş yavaş ortadan kayboldu (Badiou, 2011b: 18).

Badiou'nun Marksist-Leninist kuramdan kopup, Maoizme dönüşünün altında yatan sebepler tam da yukarıdaki alıntıda bahsi geçen parti-devlete dönüşten kaynaklanmaktadır. Düşünüre göre Maoizm öznel devrim sürecini yeniden ateşlemek üzere harekete geçen destansı bir girişimdir. Fakat Badiou bu girişimin, kendisine Leninizm ve Stalinizm'den miras kalan ve tek resmi gücü parti-devlet figüründe arayan bir çerçeveye sıkışmak zorunda kaldığını ifade eder. "Kültür Devrimi fikri, parti-devletin yenilenmesi, reformu ve dönüşümü

süreci olarak devrimin kitlesel dinamiklerinin yeniden ateşlenmesiydi. Ancak Mao'nun gözlemlediği gibi bu imkânsızdı" (Badiou, 2011a: 325). Mao'nun bazı metinlerinde tartışmasız bir biçimde Kültür Devrimi'nin işe yaramadığını kabul ettiğini söyleyen Badiou'ya göre "bu yüzden Kültür Devrimi'ni bir doyma noktası olarak tanımlayabiliriz." (2011a: 325).

Öyleyse Badiou (2010: 69-71) için siyasal örgütlenme modelinin neyi içermediğini açıkça söyleyebiliriz:

> Açıkçası, terk edilmesi gereken şey parti formunun kendisidir: Stalinist dönem göstermiştir ki bu form 1917'de Rusya ve 1949'da Çin'deki muzaffer uygulamaların ardından ortaya çıkan problemlerle başa çıkamamıştır.(...) Sosyalist bir devlette burjuvazi neresedir sorusuna Mao 'tam da Komünist Partinin kendi içerisinde' cevabını vermiş olmasına ve işçilerin ve genç entellektüellerin partiye karşı isyan etmesine rağmen bu isyan partiyi değiştirememiştir. İhtişamlı Mayıs 68 hareketinin apaçık bir sonuç ışığında tekrar okunması gerekiyor: 'Sınıf Partisi' bir zamanlar muzaffer bir formülasyon idi ancak miadını doldurdu. Gelecek olan komünizmin merkezi sorunsalı özgürleşmeci bir siyasi disiplinin alacağı yeni formlardır.

Bu noktada Badiou'nun okuyucusunu ve bu makaleyi getireceği son durağa varmış oluyoruz: 21. yüzyılda parti formunda bir siyasal örgütlenme artık mümkün değilse devrim ve sonrası nasıl gerçekleşecektir? Hem Bosteels hem de Hallward'a göre bu nokta Badiou'nun post-Maocu dönemi düşüncesi içerisinde gerek yazarın kuramıyla gerekse siyasal aktivizmiyle açıklanmaktadır. 1980'lerin ortasında kurulan *Organisation Politique* isimli örgütte 2007'deki dağılışına kadar yer alan Badiou için hedef 'partisiz bir siyasettir.' Küçük bir siyasal örgüt olarak *Organisation Politique*, sağlıktan eğitime, iş ve işçinin durumunun takibinden kayıt dışı göçmenlerin (*sans-papiers*) toplumda yaşadığı sorunlara kadar geniş sayılabilecek bir yelpazede protestolar ve müdahaleler düzenlemiştir (Hallward, 2003: 43). *Organisation Politique* çerçevesinde Badiou'nun tarif ettiği siyasal örgütlenmenin, sadece Leninist ya da Maocu bir düşünceden uzaklaşmak olmadığının altına çizen Hallward'a (2003: 41) göre, "Badiou, demokrasinin siyasal reçetenin ta kendisi olduğu bambaşka bir (Komünist) hipotez önermektedir." Bu hipoteze göre, eşitlik bir amaç değil, artık bir aksiyomdur. Bu nedenle gerçek eşitlik iradi olarak istenmiş değil, kabul edilmiş olmalıdır. Evrensel eşitlik yakınsanacak ya da gerçekleştirilecek bir hedef değil, saf öznel bir harekete geçmenin rehberidir. Tam da bu sebepten ötürü, hareketin devamlılığı, kurumsal siyaseti tanımlayan ve kaçınılmaz olarak onun tikelleşmiş ve yozlaşmış çıkarlarına mesafeli durmasını gerektirmektedir. Bunun sonucunda hareketin ödemek zorunda kalacağı bedel siyasi marjinalleşme

olabilir. Fakat Badiou (2005: 351) için "siyasal olanın sadece çok kısa sekanslarda ortaya çıkan, sıklıkla devrilen, bastırılan ya da olağan hallerin geri dönüşü ile seyreltilen" bir hakikat prosedürü olduğunu hatırlarsak siyasal örgütlenmenin zaten boşluğun kıyısında (marjinal olanda) vücut bulması şaşırtıcı olmayacaktır.

Her daim öznel eşitlik aksiyomu şiarı ile hareket eden *Organisation Politique,* bu bağlamda karşımıza çıkan eşitsizlik sorunlarına müdahale etmek üzerinden kendini kurgulayan bir örgütlenmedir. Badiou, bu müdahalelerin toplamının genel bir program ya da bir parti çizgisi oluşturmadığı konusunda ısrarcıdır.

> "Tanrı bizi 'sosyopolitik programlardan' korusun! Modern siyasetin özü programsız oluşudur. Bizlerin, OP'deki (*Organisation Politique)* anlayışına göre siyasal hiçbir şeyin sözünü vermez. Siyasal olanın ne partisi ne de programı vardır. Parlamentarizme tamamen kapalı olasılıkları sezen ve bunların gerçekleştirilmesinden tamamen bağımsız çalışan kural koyucu bir düşünce biçimidir" (Hallward, 2003: 227).

Organisation Politique çerçevesinde Badiou siyasal örgütlenme sorusuna nasıl bir yanıt vermektedir? Şüphesiz ki, Badiou'nun Marksist-Leninist parti örgütlenmesine karşı yönelttiği eleştiriler kendilerini Komünist İdea'nın gerçekleştirilmesine adayan devrimcilerin bir araya geliş şekillerine yönelik değildir. Bir başka deyişle, Badiou'nun örgütlenme sorunundan anladığı şey, devrimcilerin kendi aralarındaki ilişkiden ziyade onları bir araya getiren ilkeler bütünüdür. Bu bağlamda 'partisiz siyaset' örneği olarak karşımıza çıkan *Organisation Politique*'in ayrıştırıcı özelliği devlete ve onun temsiline ait her türlü aygıta karşı geliştirdiği mesafe ve bu mesafenin yerini alan Komünist İdea'ya olan sadakatidir. Kendi sözleri ile devam edecek olursak:

> Örgütlenme sorunu ya da olayın disiplini dediğim şey, İdea'nın olaya sadakati onaylayan eylemlere, bildirilere ve sorgulamalara etkili bir biçimde dağılma olasılığıdır. Sonuçta bir örgüt, kolektif olarak kendisinin olaya ve İdea'ya aynı yeterlilikte olduğunu beyan edendir. Örgütün bu anı, her şeyden daha zordur. Özel olarak kolektif ihtimam gerektirir, çünkü bu bölünmelerin olduğu kadar düşmanın da yeniden üstün gelmeyi beklediği andır. Eğer bu an kaçırılırsa Tarihin yeniden doğuşu muhteşem bir anekdottan başka bir şey olamaz ve siyaset kayıtsız kalmaya devam eder (Badiou, 2012: 69-70).

Öyleyse siyasal örgütlenme, olayın başladığı gibi beklenmedik bir biçimde sönümlenmesinin ardından, onun özelliklerini koruyabildiği sürece güçlüdür. Bu anlamda örgütlenme, olayın zamansızlığının dönüşümüdür: İdea'nın durum içindeki boşluk-zamanından, taşıyıcısı olan öznelerin açtığı dünyaya ait bir zamana dönüşümünün icadıdır. Badiou'nun (2012: 70), "zamanın-dışı" olarak nitelendirdiği bu zamansallık içinde siyasal örgütün hareket etmesi gereken çerçeve hakiki bir

enternasyonalizmdir. "Tek bir dünya var. (...) ve o dünyanın oluşu/dönüşümü komünizm fikrine düşüyor, ya da komünizm fikrinin içinde" (Badiou, 2011b: 20).

Sonuç

2010 yılında Berlin'de yapılan *Komünizm Fikri* başlıklı konferansta sunduğu "İdeası Komünizm olan Şeyin Gerçeği de Sosyalizm midir?" isimli makalesinde Badiou (2011b: 21), yukarıda incelemeye çalıştığımız siyasal örgütlenme konusunu detaylı bir biçimde irdeledikten sonra şöyle der: "Bütün bunların örgütlendiğinde nasıl bir biçim alacağını bilmiyorum". Hakikaten de, bu makalede yapmaya çalıştığımız üzere Badiou'nun karmaşık ve derinlikli felsefesini sorgulamaya tutmak yerine, mümkün olduğunca siyasal olana dair düşüncelerine odaklandığımızda bile karşımıza çıkan resmin oldukça çetrefilli olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu demek değildir ki, Badiou'nun devrim ve siyasal örgütlenme üzerine yürüttüğü tartışma kuramsal ve eylemsel temelde net değildir.

Bu makalede gösterilmeye çalışıldığı gibi devrim, Badiou için siyasal olanı açığa çıkaran olaydan başka bir şey değildir. Bu iki kavram, yani devrim ve olay, eşanlamlı kullanıldıkları sürece hiçbir devrim hareketi olayın ortaya çıkışının ilkelerinden bağımsız düşünülemez. Bir diğer deyişle, devrim eyleme döktüğü ideolojinin karşısında duran ve düşman olarak imlenen tikel bir devleti alaşağı etmekten ibaret değildir. Devrim, devletin temsil mekanizmalarınca sayılmayanların varlığının açığa çıkması olarak anlaşıldığı ölçüde iki mutlak sonucu doğuracaktır: (1) Durum ve devlet'in temelde eşitsizlik üzerine inşa edilen sunum ve temsil mekanizmaları kesin olarak yıkılmalı ve bunların yerini aksiyomatik olarak eşitlik ilkesini benimseyen Komünist İdea almalıdır; (2) Sadece Komünist İdea çerçevesinde mücadelesi verilebilecek olan eşitlik ilkesi, devrim ve sonrasını her defasında devletten bağımsız tutmak demektir. Bu nedenle siyasal örgütlenme ancak devlete olan mesafe ile mümkündür.

Öyleyse bitirirken sözü tekrar Badiou'ya (2011b: 21) bırakmak yerinde olacaktır:

> (...) Öznel anlamda küresel militanlar olmanın ve bu kararlılığı yerel eylemimize ve küresel düşüncemize her an yeni baştan bağlamanın zamanı geldi. Bugün komünizm ya enternasyonalist olur, ya da, sanırım bunu söyleyebiliriz, komünizm diye bir şey olmaz. Komünizm fikri için mutlak anlamda zorunlu reformun sonucu budur: Söz konusu fikri mevcut ulusal iktidarlarla kurduğu suç ortaklığından söküp atmak şart. O halde Enternasyonel'de küçük bir değişiklik yapmayı öneriyorum: "Bizi hiçe sayanlar bilsin/ Bundan sonra biz her şey biziz" yerine, artk "Bizi hiçe sayanlar bilsin/Bundan sonra her yerdeyiz, diyelim.

Sonnotlar

[1] Badiou'ya göre kapitalizm günün sonunda 'onurlu' bir örgütlü suçtan başka bir şey değildir (Badiou, 2012: 26).

[2] Varlık ve Olay kitabının İngilizce çevirisinde 'presentation' ve 'representation' olarak geçmekte olan kavramların olası Türkçe karşılıklarının yazarın ifade etmek istediği içeriği verebilme konusunda ne denli sorunlu olabileceklerine Türk kitabında yer vermiş, ve her ne kadar birebir karşılıkları olmadıklarını kabul etse de 'presentation' kavramını 'yapı', 'representation' kavramını ise 'üst-yapı' olarak çevirmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Türk'ün titiz çalışmasındaki bu seçim son derece yerinde olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında Badiou'nun vurgulanmak istenen Marksist-Leninist çizgiden kopuşu savı çerçevesinde bu çevirileri kullanmak yanıltıcı olacaktır. Bu yüzden çalışmada 'presentation' kavramı 'sunum''representation' kavramı ise 'temsil' olarak Türkçeleştirilmiştir.

[3] Bu bağlamda Badiou için tarihte ismi devrim sıfatı ile birlikte anılan her hareketin bir olaya işaret etmediğinin tekrar altını çizmek faydalı olabilir. Devrim, komünist İdea'yı barındırdığı sürece bir olay olma niteliğini taşır. Örneğin Badiou'ya göre İran Devrimi hic bir şekilde bir devrim/olay olamayacağı gibi, devrim kavramının da 20. yüzyıl itibariyle tamamen tükenmesine yol açmıştır (Badiou, 2012: 37-38).

Kaynakça

Badiou A (1999). *Manifesto for Philosophy.* New York: State University of New York Press.

Badiou A (2002). *Ethics: An Essay on the Understanding.* London: Verso.

Badiou A (2003). *Saint Paul: The Foundation of Universalism.* Stanford: Stanford University Press.

Badiou A (2004). Truth: Forcing and the Unnameable. İçinde: R Brassier ve A Toscano (der), *Alain Baidou, Theoretical Writings,* New York: Continuum, 120-133

Badiou A (2005). *Being and Event.* London: Continuum.

Badiou A (2007). *The Century.* Cambridge: Polity.

Badiou A (2009a). *Logics of Worlds: Being and Event II.* London: Continuum.

Badiou A (2009b). *Theory of the Subject.* New York: Continuum.

Badiou A (2010). *The Communist Hypothesis.* London: Verso.

Badiou A (2011a). Beyond Formalization: An Interview with Alain Badiou Conducted by Peter Hallward and Bruno Bosteels. İçinde: B Bruno (der), *Badiou and Politics,* Durham: Duke University Press, 318-350.

Badiou A (2011b). İdeası Komünizm Olan Şeyin Gerçeği de Sosyalizm midir? İçinde: B Alain ve S Žizek (der), *Komünizm Fikri: Berlin Konferansı, 2010*, Çev. O Dogan S Kılıç H Barışcan, İstanbul: Metis Yayınları, 11-21.

Badiou A (2011c). Komünizm İdea'sı. İçinde: B Alain ve S Žizek (der), *Bir İdea Olarak Komünizm,* Çev. A Ergenç ve E Kılıç, İstanbul: Ayrıntı, 12-27.

Badiou A (2012). *The Rebirth of History: Times of Riots and Uprisings.* London: Verso.

Badiou A (2017). On the Russian October Revolution of 1917. *Crisis & Critique, 4*(2), 13-23.

Bartlett A ve Clemens J (2010). *Alain Badiou: Key Concepts.* New York: Routledge.

Bensaid D (2007). Alain Badiou and the Miracle of The Event. İçinde: P Hallward (der), *Think Again. Alain Badiou and The Future of Philosophy*, New York: Continuum, 94-105.

Bosteels B (2011). *Badiou and Politics.* Durham: Duke University Press.

Brancaleone D (2012). Alain Badiou's Theory of Revolutionary Change. *Irish Marxist Review, 1*(3), 60-71.

Critchley S (2007). *Infinitely Demanding: Ethics of Commitment, Politics of Resistance.* London: Verso.

Demirtaş M (2013). Badiou ve Özgürleşme Siyaseti. *Düşünme Dergisi,* 5, 70-78.

Ergül S (2013). Alain Badiou. İçinde: A Tuncel ve K Gülenç (der), *Siyaset Felsefesi Tarihi: Platon'dan Zizék'e,* Ankara: Doğu - Batı Yayınları, 867-882

Ergül S (2015). Alain Badiou'nun Çokluk Ontolojisi. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, 8*(1), 64-90.

Etil H (2013). Badiou'nun Felsefe Kavgası: Varlık-Olay-Özne-Hakikat. *Divan Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, 18*(35), 243-275.

Feltham O ve Clemens J (2014). *Badiou, Infinite Thought: Truth and the Return of Philosophy.* New York: Bloomsburry Academic.

Hallward P (1998). Generic Sovereignty: The Philosophy of Alain Badiou. *Angelaki, 3*(3), 87-111.

Hallward P (2002). Translator's Introduction. İçinde: A Badiou, *Ethics: An Essay on the Understanding*, London: Verso, 7-47.

Hallward P (2003). *Badiou: A Subject to Truth.* Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hewlett N (2007). *Badiou, Balibar, Ranciere: Rethinking Emancipation.* London: Continuum.

Hoffman M (2017). Alain Badiou, the Maoist Investigation, and the Party-Form. *Historical Materialism, 25*(2), 96-113.

Sotiris P (2011). Beyond Simple Fidelity to the Event: The Limits of Alain Badiou's Ontology. *Historical Materialism, 19*(2), 35-59.

Toscano A (2007). Communism as Separation. İçinde: P Hallward (der), *Think Again. Alain Badiou and The Future of Philosophy*, New York: Continuum, 138-149.

Türk D (2013). *Öteki, Düşman, Olay: Levinas, Schmitt ve Badiou'da Etik ve Siyaset.* İstanbul: Metis.

Walker G (2012). On Marxism's Field of Operation: Badiou and the Critique of Political Economy. *Historical Materialism, 20* (2), 39-74.

Yenisoy Şahin E (2015). Alain Badiou'nun Hakikat Kuramı. *ViraVerita E-Dergi* (2), 105-129.